

Sygn. akt I C 646/15

Dnia (...) marca 2016 r.

Sąd Okręgowy w Nowym Sączu Wydział I Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący : SSO Monika Świerad

Protokolant : st.sekr.sąd. Jolanta Furman

po rozpoznaniu w dniu 2 marca 2016 r. w Nowym Sączu na rozprawie

sprawy z powództwa R. J. (1)

przeciwko E. W.

o ustalenie prawa do dysponowania grobem

oddala powództwo

SSO Monika Świerad

Sygn. akt I C 646/15

UZASADNIENIE

wyroku z dnia (...).03.2016 roku

W ostatecznie sprecyzowanym żądaniu pozwu skierowanym przeciwko E. W. powódka R. J. (2) domagała się ustalenia na swoją rzecz prawa do dysponowania grobem K., W., T. i S. B. znajdującego się w sektorze A5 (...) grób nr (...) na cmentarzu przy ul. (...) w S. oraz zwrotu kosztów postępowania w kwocie 200 zł. (k. 1, k. 24 i k. 51 i k. 64).

W uzasadnieniu powódka podniosła, że pozwana bez uzgodnienia z pozostałymi siostrami projektu nagrobka wybudowała grobowiec ziemny. Koszty budowy grobowca poniosły częściowo siostry, część środków pochodziła z oszczędności pochowanego S.. Miejsce grzebalne opłaciła jedna z sióstr M. D. (1), która zrzekała się na rzecz pozwanej tego miejsca. Powódka po oględzinach grobowca uznała, że jest on nie do przyjęcia. Zakrywa tylko 4 ciała, można po nich chodzić, zbudowany jest z kawałków granitu, wokół rosną chwasty, a na tablicy brakuje nazwiska zmarłych (...). Powódka pragnie podjąć się modernizacji nagrobka na własny koszt, czemu sprzeciwia się pozwana. Powódka przedstawiła zarządcy cmentarza pismo, w którym odwołała pozwaną z funkcji opiekuna grobu. M. D. (1) zwróciła się pisemnie do zarządcy cmentarza o przyjęcie upoważnienia na wykonanie prac kamieniarskich, lecz uzyskała odpowiedź, że spór o modernizację nagrobka może rozstrzygnąć Sąd.

Pozwana E. W. wniosła o oddalenie powództwa (k.36-37 i k. 59 i k. 70). Pozwana zaprzeczyła aby M. D. (1) była dysponentem grobu czy też jego opiekunem. Według pozwanej prawo do grobu ma charakter osobisty i majątkowy, nie jest prawem własności. Samo uiszczenie opłaty za grób nie ma wpływu na prawo do niego. Pozew powinien zostać oddalony, z tej przyczyny, że pozwana nie jest dysponentem grobu, ani jego opiekunem. Jako dysponenta wskazała A. W., która jej zdaniem należycie dba o miejsce grzebalne. Powódka powinna skierować pozew przeciwko właściwej osobie. Ponadto pozwana podała, że grobowiec został zmodernizowany zgodnie z projektem zaakceptowanym przez siostry. A. C. i M. D. (1) nie zgłaszały żadnych zastrzeżeń odnośnie zaprojektowanych prac. Jediną osobą, która uważa, że grobowiec jest wykonany niezgodnie z projektem jest powódka. Obecnie nie ma potrzeby wykonywania prac modernizacyjnych. Stan zdrowia powódki, jej wiek oraz odległe miejsce zamieszkania uniemożliwiłyby jej należyłą opiekę nad grobem, zatem ustanowienie jej dysponentem nie jest uzasadnione.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Na cmentarzu komunalnym w S. przy ul. (...) własności Gminy S., pozostającym w administracji Miejskiego Zarządu Gospodarki Komunalnej w S. w sektorze (...) miejscu (...) znajduje się dwuosobowy grobowiec rodzinny rodziny B. o nr (...). W grobie tym spoczywają K., W. B.- rodzice stron oraz T. B. stryj stron i brat S. B.. Trumny ułożone są po dwie, jedna na drugiej. S. B. pochowany jest powyżej opaski grobu. Miejsce grzebalne opłaciła M. D. (1).

(okoliczności bezsporne)

Zmarli K. i W. B. posiadali dzieci: W. K., A. C., M. D. (1), E. W., S. B., W. B., H. T., R. J. (2). Z ośmiorga dzieci żyją M. D. (1), A. C., R. J. (1), E. W.. Pozostali S. B., W. B., H. T., W. K. zmarli. W. K. zmarła 2010/2011 roku.

(okoliczności bezsporne)

Według uchwały nr (...) Rady Miejskiej w S. przyjęto regulamin cmentarzy komunalnych przy ul. (...) w S.. Według par 2 pkt (...) założycielem grobu jest osoba, która jako pierwsza opłaciła dane miejsce grzebalne na cmentarzu. Dysponent grobu to założyciel grobu lub inna osoba upoważniona do podejmowania decyzji dotyczących danego grobu w oparciu o przepisy ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych, reguły dziedziczenia, stopnie powiązań rodzinnych z osobami zmarłymi, ustalenia między osobami uprawnionymi, inne okoliczności - par 2 ust 6 regulaminu.

(dowód: uchwała Rady Miejskiej (...) k. 2, regulamin cmentarzy komunalnych k. 2/2)

M. D. (1) w piśmie z dnia 13.09.2012 roku zrzekała się opłaconego przez nią miejsca grzebalnego na rzecz pozwanej E. W..

(dowód: pismo (...) z dnia 13.10.2014 roku k. 3, pismo M. D. (1) z dnia 13.02.2015 r. k. 8, pismo M. D. z dnia 13.09.2012 roku k. 12 i k. 39 i k. 68)

Po pochowaniu w 2011 roku ostatniego z członków rodziny stron S. B. w spornym grobie, stary nagrobek z lastryka uległ uszkodzeniu. Nagrobek był dwuosobowy. Córki pochowanych W. i K. B. tj. A. C., E. W., M. D. (1) i R. J. (2) postanowiły wybudować nowy grobowiec. Złożyły się na ten cel. Część środków na budowę nowego granitowego grobowca pochodziła z oszczędności zmarłego S. B..

(okoliczności bezsporne)

Remontem grobowca zajęła się pozwana E. W. jako dysponent grobu. W 2012 roku został wybudowany ze środków w/w osób nagrobek z granitu jednoosobowy. Na płycie nagrobnej umieszczono napis (...): W., K., T., S. z podaniem okresu życia. Na dole płyty umieszczono napis „Jezu ufam Tobie”. Obok grobowca z lewej strony ustawiono ławkę.

(dowód: zdjęcie k. 7/2, pismo M. D. (1) z dnia 13.02.2015 r. k. 8, pismo R.J. z dnia 17.04.2015 roku k. 10)

Po wizycie w 2013 roku na cmentarzu w S. powódka zobaczyła efekt przeprowadzonego remontu. Grobowiec się jej nie spodobał. Powódka zdecydowała o modernizacji tego grobowca na własny koszt. Chciała poszerzyć płytę nagrobka w obrębie istniejącego miejsca zajętego pod grób, z rozebranych kawałków granitu ułożyć miejsce wokół grobu, umieścić nazwisko zmarłych B.. Na tą propozycje nie przystała pozwana. Odmówiła zgody na zmianę wyglądu grobowca.

(dowód: pismo (...) z dnia 26.09.2014 roku k. 45, upoważnianie M. D. (1) z dnia 12.02.2015 roku k. (...), pismo R.J. z dnia 17.04.2015 roku k. 10, wzór pisma z dnia 2.04.2015 roku k. 11 i k. 25, upoważnienia powódki z dnia 12.11.2015 roku k. 52)

W związku z postawą pozwanej R. J. (2), A. C., M. D. (1) poinformowały pismem z dnia 12.06.2013 roku (...) w S. o odwołaniu z funkcji dysponenta spornego grobu E. W.. Opiekunem grobu ustaliły M. D. (1).

(dowód: pismo z dnia 12.06.2013 roku k. 6, pismo R.J. z dnia 17.04.2015 roku k. 10)

Powódka zwróciła się też pisemnie do (...) w S. w sprawie przystąpienia do przebudowy płyty nagrobnej. (...) w S. wyraził zgodę na przebudowę płyty nagrobnej w spornym grobie, pod warunkiem, że E. W. wyrazi zgodę na przebudowę. Ostatecznie (...) w S. w odpowiedzi na pismo powódki, poinformował ją, że osobą posiadającą prawo do dysponowania spornym grobem jest E. W., która kategorycznie odmówiła zgody na prowadzenie jakichkolwiek robót związanych z wymianą płyty nagrobnej. Zarząd Cmentarza nie posiadał uprawnień do rozstrzygania sporu rodzinnego i pouczył powódkę o możliwości skorzystania z drogi sądowej. Do (...) pisemnie zwracała się też M. D. (1), lecz z takim samym skutkiem.

(dowód: pismo (...) z dnia 13.10.2014 roku k. 3 i k. 53 i k. 67, pismo (...) z dnia 26.09.2014 roku k. 45 i k. 54 i k. 65, pismo pozwanej z dnia 3.10.2014 roku k. (...) i k. 26 i k. 66, pismo z dnia 20.08.2014 roku k. 7, pismo M. D. (1) z dnia 13.02.2015 r. k. 8, pismo powódki z dnia 10.11.2014 roku k. 27)

Powódka informowała też pozwaną, że brak wyrażenia przez nią zgody na modernizację nagrobka zakończy się sprawą sądową.

(dowód: pismo powódki z dnia 1.04.2015 roku k. 25)

Powódka R. J. (2) kultywuje pamięć po zmarłych, odwiedza sporny grób 2-3 razy w roku. Mieszka w Ż. w woj. (...). Jest osobą liczącą 85 lat. Leczy się na choroby oczu. Była poddawana zabiegom operacyjnym.

(okoliczności bezsporne)

Pozwana R. J. (2) liczy 77 lat. Leczy się na nowotwór złośliwy szyjki macicy. Nadal mieszka w S..

(dowód: karta leczenia szpitalnego k. 45-50)

W związku z chorobą pozwana przekazała opiekę nad grobem córce A. W., co zgłoszono zarządowi cmentarza. Grobem zajmowała się pozwana bo wszystkie siostry mieszkały gdzie indziej. To ona sprzątała i myła grobowiec.

(okoliczności bezsporne)

M. D. (1) w piśmie z dnia (...).09.2015 roku podała, że rezygnuje z roszczeń o przywrócenie jej praw do opieki nad spornym grobem o czym poinformowała pozostałe siostry. Wraz z siostrą A. C. nie chcą uczestniczyć w tym sporze.

(dowód: pismo z dnia (...).09.2015 roku k. 38 i k. 73)

M. D. (1), E. W., A. C., R. J. (2) posiadają własne grobowce bądź wykupione place pod grobowce. Nie chcą być pochowane w S..

(okoliczności bezsporne)

Powyższy stan faktyczny w zasadzie między stronami niesporny i dotyczący konfliktu wyglądu płyty nagrobkowej Sąd ustalił na podstawie dokumentów przedłożonych przez strony a to korespondencji między siostrami, pism (...), regulaminu, uchwały Rady Gminy, zdjęcia.

Sąd zważył co następuje:

Powództwo nie zasługuje na uwzględnienie.

Powódka R. J. (2) domagała się ustalenia na swoją rzecz prawa do dysponowania grobem K., W., T. i S. B. znajdującego się w sektorze A5 (...) grób nr (...) na cmentarzu przy ul. (...) w S..

Przyjmuje się, że uprawnienia, które określa się zbiorczym mianem "prawa do grobu" względnie "prawa do dysponowania grobem", mogą przysługiwać więcej niż jednej osobie w stosunku do tego samego grobu (por. uchwałę

Sądu Najwyższego z dnia 29 września 1978 r., III CZP 56/78, OSNCP 1979, Nr 4, poz. 68; wyroki Sąd Najwyższego z dnia 7 maja 2009 r., IV CSK 513/08, nie publ.; z dnia 3 grudnia 2010 r., I CSK 66/10, nie publ.). Podkreśla się także, że uprawnienia te, wywodzone - jak w niniejszej sprawie - z dobra osobistego w postaci prawa do kultu zmarłych osób bliskich oraz ochrony ich dobrej pamięci i czci (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 1994 r., III CZP 155/94, OSNC 1995, Nr 3, poz. 52; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2011 r., III CSK 340/10, nie publ.), mają głównie charakter osobisty i niemajątkowy, a towarzyszące im ewentualnie elementy natury majątkowej są zdominowane przez uprawnienia niemajątkowe (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 1994 r., III CZP 155/94, OSNC 1995, Nr 3, poz. 52; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2010 r., I CSK 66/10, nie publ.). Dobra osobiste osób fizycznych z natury rzeczy mają charakter indywidualny i przysługują konkretnym osobom. Istnienie obok siebie równoległych uprawnień kilku osób do tego samego grobu powoduje, iż realizacja tych uprawnień musi być - o ile nie ma pomiędzy uprawnionymi zgody - harmonizowana, czemu służyć mogą w drodze ostrożnej analogii reguły dotyczące wspólnych praw, którymi w prawie polskim - wobec braku przepisów o wspólności praw w ogólności - mogą być tylko przepisy o współwłasności (por. - przy założeniu jednak wspólności uprawnień, choćby majątkowych, tworzących "prawo do grobu" - wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 maja 1978 r., I CR 57/78, OSPiKA 1979, Nr (...), poz. 163; z 7 maja 2009 r., IV CSK 513/08, nie publ.; z dnia 3 grudnia 2010 r., I CSK 66/10, nie publ.).

W judykaturze utrwalili się poglądy o dopuszczalności powództwa o ustalenie, że określone dobro osobiste przysługuje konkretnej osobie, a podstawę takiego żądania stanowi art.189 kpc – por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1995r. do sygn. III CZP 118/95. Z mocy art.189 kpc powód może żądać ustalenia przez Sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Rozważając zatem kwestię interesu prawnego w wytoczeniu powództwa wzięć należy pod uwagę żądanie pozwu, w którym powódka sprecyzowała, że jej zdaniem ustalenie prawa do grobu winno objąć prawo do dysponowania spornym grobowcem w szczególności możliwość zrealizowania modernizacji nagrobka, na którą nie wyraża zgody pozwana oraz Zarząd Cmentarza. Wobec kwestionowania uprawnień powódki do decydowania o modernizacji nagrobka potrzebuje ona stwierdzenia uprawnienia, by podejmować działania wobec grobu. W orzecnictwie tymczasem ukształtowany jest pogląd, iż interes prawny istnieje tylko wtedy, gdy powód potrzebuje ochrony prawnej swej sfery prawnej uczynić może zadość przez samo ustalenie istnienia bądź nieistnienia stosunku prawnego lub prawa. W niniejszej sprawie należy zatem przyjąć, że interes prawny powódki w rozumieniu art. 189 k.p.c. istnieje. Jednakowoż samo wystąpienie interesu prawnego nie decyduje wprost o zasadności roszczenia, a jedynie daje możliwość badania i ustalenia zasadności twierdzeń powódki co do danego stosunku prawnego lub prawa. Wykazanie istnienia interesu prawnego nie oznacza zatem automatycznie uwzględnienia powództwa.

Podkreślenia wymaga, że budowa rodzinnych grobowców jest zjawiskiem dość częstym. Grób nie może jednak stanowić przedmiotu prawa własności. Podkreślił to Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 29 września 1978r. do sygn. III CZP 56/78, w którym skonstatował, że grób murowany, trwale związany z gruntem (grobowiec), nie stanowi przedmiotu odrębnej od gruntu własności. W uzasadnieniu rozwinął, że charakter grobu rodzinnego i jego konstrukcja (tak silne połączenie z gruntem, że jego odłączenie nie jest możliwe bez jego zmiany i przeznaczenia) przesądza o tym, że grób taki jest częścią składową nieruchomości gruntowej (art. 47 § 2 kc) i nie stanowi przedmiotu odrębnej od gruntu własności (art. 47 § 1 kc). Grób murowany mógłby - mimo trwałego związania z gruntem - stanowić odrębną własność tylko wówczas, gdyby taki charakter nadawał mu szczególny przepis (art. 46 § 1 kc). W systemie prawa obowiązującego w Polsce brak jest jednak takiego przepisu. Nie można zatem mówić o prawie własności grobu, a uprawnienia wynikające z uzyskania miejsca na cmentarzu, uiszczenia opłaty za korzystanie z takiego miejsca i wybudowanie grobu należy traktować jako swoisty stosunek cywilnoprawny. W następstwie umowy, mocą której zarząd cmentarza oddaje zainteresowanej osobie miejsce na grób, powstaje swoisty stosunek cywilnoprawny, dający tej osobie cały szereg uprawnień, których zespół polegający "na wykonywaniu swoistego władztwa faktycznego nad grobem" odpowiada posiadaniu zależnemu w rozumieniu art. 336 kc (uchwała z dnia 7 grudnia 1970r., III CZP 75/70).

Z mocy art.10 ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (Dz.U. z 2000r. nr 23, poz.295) prawo pochowania zwłok ludzkich ma najbliższa pozostała rodzina osoby zmarłej, a mianowicie: 1) pozostały małżonek(ka), 2) krewni zstępni, 3) krewni wstępni, 4) krewni boczni do 4 stopnia pokrewieństwa, (...)) powinowaci

w linii prostej do 1 stopnia. Prawo pochowania zwłok przysługuje również osobom, które do tego dobrowolnie się zobowiązały. Ustawa ta nie reguluje jednak kwestii uprawnień odnoszących się do decyzji, kto jest uprawniony do pochowania zwłok w konkretnym grobie. Problemy pojawiają się w szczególności w sytuacji, gdy fundatorami grobowca lub ich zstępnymi jest kilka osób, które nie mogą dojść do porozumienia co do zarządu wspólnym grobowcem.

Rozważając zatem zagadnienie uprawnienia do dysponowania grobem od strony materialnoprawnej zauważyć należy, że nie każdy członek rodziny musi być dysponentem grobu jego zmarłego krewnego (krewnych) lub powinowatego. Gdyby tak przyjąć, zbędne byłoby jakiegokolwiek postępowanie, by takie prawo ustalać - wystarczyłoby wykazanie więzów rodzinnych a ani Gmina poprzez Zarząd Cmentarzy (...), ani inny organ nie mógłby żądać niczego poza dokumentami w postaci aktów stanu cywilnego, by dana osoba mogła wykonywać swoje prawa. Tymczasem na to, by być dysponentem prawa do grobu, muszą składać się pewne elementy, jak m.in. zajmowanie się tym grobem, wykonywanie określonych czynności faktycznych, podejmowanie decyzji co do grobu - por. uzasadnienie wyroku SA w Krakowie z dnia 27.03.2015 roku I Aca 77/15. Postępowanie dowodowe w tej sprawie wykazało, że sporny grobowiec został wybudowany wspólnymi środkami finansowymi siostr M. D. (1), E. W., A. C. i R. J. (1) oraz częściowo ze środków zmarłego i pochowanego w spornym grobowcu S. B.. Wszelkie czynności związane z opiekowaniem się grobowcem przez szereg lat podejmowała pozwana z uwagi na bliskość miejsca zamieszkania i ustanowienie jej dysponentem grobu. To ona dokonywała czynności naprawczych, sprzątania, mycia grobowca. Udział powódki ograniczał się do partycypacji w remoncie oraz 2 -3 wizyt kultywacyjnych w roku. Innych czynności nie podejmowała, gdyż mieszkała w dalszej odległości od S. i miejsca pochówku rodziców i rodzeństwa.

Tak ukształtowany stan faktyczny nie daje podstaw do uwzględnienia żądania powódki. Dotychczas nie przejawiała ona bowiem zainteresowania wykonywaniem czynności związanych z przedmiotowym grobem i robiły to inne osoby w tym pozwana, a aktualnie A. W.. Co więcej powódka z uwagi na swój wiek, choroby i odległe miejsce zamieszkania nie jest w stanie wykonywać czynności dysponenta grobem, polegających na opiece nad nim. Przedmiotową sprawę powódka ograniczyła w zasadzie do kwestii estetycznych w jej subiektywnym przekonaniu spornego grobowca. Prawa dysponowania danym grobem, nie można jednak ujmować tak wąsko, gdyż istnieje szeroka sfera obowiązków związanych z tym prawem opisana wyżej, których powódka nie jest w stanie wykonywać. Trudno zatem zaaprobować inicjatywę powódki uzasadnianą tylko i wyłącznie estetyką grobowca i sprowadzać prawo do dysponowania grobem do konfliktu rodzinnego dotyczącego li tylko wyglądu pomnika granitowego, bez realnej chęci sprawowania należytej opieki nad danym grobem. Powódka nie kwestionowała, że czynione są jej przeszkody w sprawowaniu kultu pamięci zmarłych pochowanych w spornym grobie. Brak zatem argumentów za ustaleniem prawa do dysponowania grobem po stronie powódki.

Sąd nie zaaprobował argumentów pozwanej, iż powództwo wino zostać oddalone z uwagi na ustanowienie dysponentem grobu A. W.. Ustanowienie dysponenta grobu nie może polegać na jednostronnie podjętej przez pozwaną decyzji o przekazaniu dysponowania grobem, gdy uprawnienia do kultywacji pamięci po zmarłych i spoczywających w spornym grobie posiadają również mocy art. 10 ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych także członkowie najbliższej pozostałej rodziny tj. A. C., M. D. (1) i R. J. (2) oraz inni spadkobiercy pochowanych zmarłych. Ustalenie dysponenta grobem wymaga porozumienia wszystkich lub wystąpienia na drogę sądową jak uczyniła to powódka. Również regulamin cmentarzy komunalnych w par 2 pkt 6 odnośnie pojęcia dysponenta grobem odwołuje się do przepisów ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych, reguł dziedziczenia, stopy powiązań rodzinnych z osobami zmarłymi, ustaleń między uprawnionymi.

W przedmiotowej sprawie po stronie pozwanej nie istniała konieczność wezwania do udziału w sprawie innych pozwanych m.in. A. C., M. D. (1), spadkobierców pochowanych w spornym grobie osób, gdyż po ich stronie nie zachodziło współuczestnictwo konieczne, nie można bowiem przyjąć, aby spór o ustalenie prawa do dysponowania grobem z powództwa jednej osoby roszczącej sobie takie prawo z powołaniem się na własne dobro osobiste w postaci prawa do kultu pamięci osób pochowanych w grobie przeciw osobie trzeciej był sporem, w którym miałyby uczestniczyć inne osoby, które również posiadają uprawnienia do przedmiotowego grobu z uwagi na ich analogiczne

dobra osobiste. Równoległość i indywidualność uprawnień do grobu kilku osób przesądza o tym, że poszczególne osoby mające takie uprawnienia mogą występować osobno.

W tym stanie rzeczy orzeczono jak w sentencji.

Powódka jako osoba przegrywająca postępowania poniosła koszty związane z opłatą od pozwu. Pozwana nie dochodziła zwrotu kosztów postępowania.

SSO Monika Świerad